

Iemand stelt een vraag

Carla van Os

*Verzet begint niet met grote woorden
maar met kleine daden.
Zoals storm met zacht geritsel in de tuin.
Of de kat die de kolder in zijn kop krijgt,
Zoals brede rivieren
met een kleine bron
verscholen in het woud.
Zoals een vuurzee
met dezelfde lucifer die een sigaret aansteekt.
Zoals liefde met een blik.
Jezelf een vraag stellen
daarmee begint verzet.
En dan die vraag aan een ander stellen.*

Lieve Willem, het is de tweede keer dat ik deze laatste strofe van Remco's Camperts verzetsgedicht aan je opdraag. De eerste keer was toen je - het moet ruim vijftien, misschien wel twintig, jaar geleden zijn - afscheid nam van Vluchtelingenwerk Nijmegen, de club waar we elkaar leerden kennen.

Ik was, ben en blijf een groot bewonderaar van je aanhoudende, drammerige wijze van vragen stellen. 'Waarom kunnen we Ayse niet helpen met een wasmachine?', 'Waarom schrijven we geen brief aan de Minister over Amadou?', 'Waarom kunnen de Somalische vrouwen niet wekelijks in ons kantoor vergaderen?'

En o wee degene die zo'n vraag dan durfde te beantwoorden met 'dat doen we nooit', 'dat is niet zo afgesproken', 'dat ligt gevoe-

lig' of, de allerergste, 'zo zijn de regels niet'. Die kon rekenen op een donderpreek of een woede-uitbarsting, veel licht zat daar niet tussen overigens. 'Ik ben broeder voor mensen, niet voor regels', besloot je dan steevast zo'n betoog. De meeste leidinggevendenden konden niet met je uit de voeten, de vluchtelingen des te beter. Als jij spreekuur had, stonden ze in de rij.

Het was vorige zomer dat je voor het eerst op dat gedicht van Campert terugkwam en me zei dat je zeer vereerd was geweest met deze observatie en er nog vaak aan moest denken omdat je verzetsaard ook tot het Haagse was doorgedrongen. Ik denk dat velen onder u dat kunnen beamen.

Mijn opa verdeelt de mensen om hem heen - door zijn ervaringen in de oorlog - nog altijd over twee categorieën: 'kun je bij onderduiken' of 'zou ik nooit bij onderduiken'. Het mag duidelijk zijn tot welk soort jij behoort.

Bij dat onverzettelijke van je hoort ook een grenzeloze eigenwijsheid. Zelf nadenken, niets voor lief nemen en handelen naar wat je vindt. Dus niet denken: 'wat zielig', of 'wat jammer'. Maar zorgen dat er iets verandert. Zo belandde je dus ook in een slaapzak voor het Ministerie van Justitie omdat er geprotesteerd moest worden tegen iemands uitzetting. 'Jij bent bijna net zo eigenwijs als ik', schreef je me laatst nog. Ik vond dat een groot compliment.

Op die zomerse dag waar we op dat Haags terras aan een trap-pist zaten - van jou heb ik overigens geleerd in welke volgorde je die moet drinken - stond je op het punt naar Maastricht te gaan. Je zag er ontzettend tegen op maar het viel hier gelukkig reuze mee. Je hebt er zichtbaar en leesbaar van genoten om terug naar je wortels te gaan. Ik kreeg zo de indruk dat je hier ook niet de hele dag bezig was met het stellen van kritische vragen.

Met de gang naar Maastricht was je eigenlijk nog het meest bang om niet meer van nut te kunnen zijn voor vluchtelingen. Ik moest dus voor je op zoek gaan naar vluchtelingenorganisaties hier in

Maastricht, zodat je, mocht je onverhoopt niet terug naar Den Haag komen, toch weer actief zou kunnen zijn. 'Mijn hoofd is immers nog prima in orde', zei je, 'en ik fiets overal heen'. Dat kon ik zelf een paar weken later zien toen je voor me de Sint Pietersberg op stoof. Maar die snelheid kan ook door de Duvel zijn voortgebracht die we halverwege zouden drinken.

Gisteren een week geleden - wat ongelooflijk dichtbij lijkt dat toch en tegelijkertijd zo mijlenver in een andere wereld - hadden we net zo'n gesprek. Je hield er rekening mee dat je nooit meer goed zou kunnen lopen en Westeinde is daar niet op ingericht. En dan zou je dus opnieuw naar de Beyart gaan. Maar dit keer met een veel minder zwaar gemoed, want je kende nu ook de geneugten van het leven hier.

En wat een geluk had je, zei je, dat je hoofd nog altijd best goed was – ondanks dat de morfine wel wat suf maakte – zodat je misschien nog wel iets kon doen. Dat zei je dapper. En toch sprak je ook over de extra tijd die je gegund was omdat je broers en vader de 65 niet hadden gehaald. En het meest helder was je tegen een jong meisje dat even kennis kwam maken omdat ze in september op kamers op Westeinde komt wonen. Je mompelde: 'Ik weet niet of ik er dan nog ben'. Ik keek Frans die er bij was, verschrikt aan. Ik zocht geruststelling, een hoofdschudden dat zei dat het wel meeviel. Maar Frans keek heel rustig terug en zijn ogen zeiden dat ik het goed had gehoord. Op de fiets naar huis bedacht ik 'hij bedoelde natuurlijk dat hij niet wist of hij nog in Den Haag zou zijn.' Natuurlijk dat zou het zijn. Lex had immers in de keuken ook nog gezegd dat ik snel weer langs moest komen. Die onverzettelijke Willem kon toch niet zomaar van het toneel verdwijnen? Een dag later ben je toch gegaan.

Het verhaal gaat verder, zoals het motto luidde van het 150 jarig bestaan van de Haagse broeders. Ook jouw verhaal gaat verder. Er zijn weinig dagen dat ik niet een keer aan je opvoeding in verzettelijk of onverzettelijk denken word herinnerd, er valt immers nog altijd heel wat te bevechten voor de vluchtelingen in dit land.

Jij hebt je onderwijsmissie de laatste decennia van je leven ten dienste gesteld van asielzoekers en vluchtelingen. En je vond het niet te verkroppen dat de verschoppelingen van deze tijd steeds meer tot onge-

node gasten verworden in plaats van dat ze hier bescherming en een warm thuis vinden. Ik vind het heel jammer dat je niet meer zult meemaken dat ons verzet tegen deze tijdsgeest zijn vruchten afwerpt. Want natuurlijk gaan we winnen, zo eigenwijs zijn we wel.

Steeds weer jezelf een vraag stellen, en dan die vraag aan een ander stellen. Dat zal mijn belangrijkste nagedachtenis aan jou zijn. En weet je Willem, ik denk dat er met mij nog velen zijn die van jou de kunst van het vragen stellen hebben geleerd. En dus zullen er elke dag - door jou geïnspireerd - vele vragen gesteld worden die de wereld rechtvaardiger en daarmee mooier maken. Dank je wel.

Chile 1992: being involved, asking critical questions